

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Извештај комисије за оцену и одбрану докторске дисертације „Улога популарне музике у конструисању родних идентитета у постсоцијалистичкој Србији“, кандидаткиње Маријане Митровић, МА.

На седници Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду, одржаној 16.11.2017. године, изабрани смо у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације „Улога популарне музике у конструисању родних идентитета у постсоцијалистичкој Србији“, коју је поднела Маријана Митровић.

Прочитали смо докторску дисертацију и подносимо Већу следећи

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Маријана Митровић рођена је у Шапцу 1982. године. Дипломирала је 2006. године на Одељењу за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду. Мастер студије завршила је на интердисциплинарним студијама Универзитета уметности у Београду 2007. године. Потом је 2008. године уписала мастер студије рода на *Gender Erasmus Mundus* мастер програму на Универзитету у Утрехту у Холандији и *Institutum Studiorum Humanitatis* у Љубљани, а које је завршила 2010. године. Била је стипендисткиња Републичке фондације за развој научног и уметничког подмлатка и Министарства науке Републике Србије. Од 2009. до 2012. године радила је у Етнографском институту

САНУ. Објавила је више научних радова у међународним и домаћим часописима и зборницима радова. Докторска дисертација „Улога популарне музике у конструисању родних идентитета у постсоцијалистичкој Србији“ садржи 298 страница куцаног текста, односно 664090 карактера. Подељена је на осам делова, а приложена је и библиографија коришћене литературе и извора.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања ове докторске тезе представљају социокултурни начини на које се популарна музика користи у конструисању родних идентитета у савременој Србији. Популарна музика сагледана је као медиј кроз који је могуће пратити конструисање, трансформацију и усвајање идеолошких дискурса, у овом случају оних везаних за конструкцију родних идентитета. Временски оквир истраживања обухвата период постсоцијалистичке трансформације српског друштва, што значи од краја осамдесетих година двадесетог века па до данас. Основни циљ ове докторске дисертације формулисан је као откривање механизма трансформације родних идентитета у јавној, посебно медијској сфери постсоцијалистичке Србије, чији је музичка сцена саставни део, што значи да је емпиријски материјал за његово остваривање прикупљан у сврху разматрања веродостојности теоријске претпоставке о непроблематичном репродуковању културног поретка кроз женска тела, пре свега, одакле је истраживачко и интерпретативно остваривање датог циља ишло ка представљању тога како политике тела у популарној музици у Србији осцилирају између потврде поретка и његовог оспоравања.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Основна хипотеза истраживања које је резултовало овом дисертацијом гласи да је у савременој Србији, као новоформираној националној држави у процесу постсоцијалистичке трансформације друштва након распада СФР Југославије,

доминирало окретање патријархалним родним улогама, при чему је нарочито женско тело фигурирало као средство репродуковања етничких граница и конструкције етнички чисте нације, а у чему се популарна музика јавила као носилац есенцијалистичких родних конструкција датог типа у јавној сфери. Музика је имала важну симболичку улогу у друштвеним и политичким дешавањима током последње две деценије двадесетог века и била је средство артикулације експлицитних идентитетских наратива почевши од деведесетих година тог века наовамо, функционишући као семантичко поље укључивања различитих видова културних, а пре свега родних идентитета у културни норматив савременог српског друштва и искључивања из њега.

4. Кратак опис садржаја дисертације

У уводу дисертације, кандидаткиња је представила предмет и циљ истраживања. Након тога, извршила је временску, просторну и социополитичку контекстуализацију предмета истраживања, а представљањем досадашњих проучавања проблематике везане за популарну културу, популарну музику, културни идентитет и род у антропологији и сродним друштвено-хуманистичким дисциплинама приказала је стање истраживаности дате проблематике. Теоријско-методолошки оквир формирала је на основу постструктуралистичке теорије дискурса и семиотичком приступу, пошавши од Фукоове теорије дискурса која имплицира групу правила која обезбеђују језик којим се може говорити и представљати знање о одређеној тематици у одређеном историјском тренутку, допуњену Холовим концептом о томе да како све друштвене праксе имају значење и утичу на оно што радимо – дакле на социокултурно наше понашање – све праксе имају дискурзивни аспект.

Кандидаткиња је идентификовала поп-фолк као доминантну врсту популарне музике у нашој средини и као чинилац који у значајној мери утиче на оријентацију овдашње популарне културе и самим тим на производњу културних, а у оквиру њих и родних идентитета. Уочивши разноврсност и разноликост у начинима

означавања датих музичких форми које се могу подвести под тај назив, али и парадигматске одреднице тих форми које омогућавају њихову јединствену класификацију, извршила је категоријално реинтерпретирање садржаја различитих термина који се користе у теоријској литератури и медијима да би заокружила сопствено теоријско одређење врсте музике коју ће узети као основни контекстуални културни оквир свог истраживања.

Полазећи од тога, приказала је развој дате врсте музике у СФР Југославији, показавши главне теме које је побуђивала у јавности, као и трансформацију њене социокултурне позиције, па самим тим и промену у друштвеном и културном вредновању њених извођача од времена у којем се сматрала изразом народног духа и начином исказивања традиције, до њеног успостављања као професионалне делатности о чијој естетској, па самим тим и социокултурној вредности се дебатује. Посебан нагласак ставила је на развој установе естрадне звезде, показавши како је она имала битну улогу у формирању културних представа о томе који и какви културни идентитети бивају комуницирани поп-фолком, одакле је извршила анализу родних идентитета у датом контексту.

Указавши тако на основу формирања културних идентитета кроз поље популарне, а пре свега поп-фолк музике у позном социјализму југословенског друштва, кандидаткиња је извршила њихову аналитичку реконтекстуализацију за период постсоцијализма у Србији. Показала је да су различити типови културних идентитета који су имплицирали или потенцирали различите родне улоге кроз различита позиционирања жене у јавним дискурсима и културном нормативу пратили основне тематске оријентације тих дискурса у српском друштву. Оно што је представљано као проблематика од посебног значаја у датим дискурсима, а што је пронашло одраз и у наративима продукованим кроз текстове песама поп-фолк музике, али и онима обликованим у виду животних прича њених извођача представљаних јавности, мењало се векторски са променом глобалног усмерења културних вредности српског друштва у периоду од распада СФР Југославије до данас.

Кандидаткиња је учила тростепену природу те промене и периодизовала је на раздобља од 1991. до 1995. године, затим од 1995. године до 2000. године, те на

време од 2000. године до данас. У првом од тих периода, женски родни идентитети готово су невидљиви, а доминирало је представљање таквог мушког идентитета који је конотирао херојске вредности такозваног ратничког шика. За други од тих периода карактеристична је била представа родне улоге мушкарца који је и даље епитом храбрости и снаге, али овога пута у контексту такозваних лоших момака, док су представе о женским родним улогама баштиниле у доброј мери социокултурне стереотипе о положају и улози жене у друштву својствене својеврсној ретрадиционализацији и репатријархализацији друштва у раном постсоцијализму. Оно што се појављује у том другом периоду, међутим, а што ће доћи до изражаја у трећем, јесте културно репозиционирање поп-фолк музике, која је, од музике која се сматрала руралном и намењеном нижим слојевима становништва, постала доминантни производ музичке продукције и проширила социјални миље својих слушалаца и слушатељаки не везујући их више за било какве класификаторне социоекономске одреднице.

У складу с тим, у трећем периоду променио се и нагласак вредности у основи родних идентитета, а пре свега женских, тако да је дошло до онога што се у литератури назива њиховом урбанизацијом, али и до усклађивања сценског изгледа, перформативности и наративне комуникације са свим тим стварима код великих звезда глобалне светске музичке сцене. У том смислу дошло је до промене у исказивању оних квалитета који се могу узети као културне вредности у основи женске родности, тако да је нагласак у конструисању датог родног идентитета померен прво као самосвојности, карактерној чврстости, сигурности и самосталности, а онда и отворен за мање или више јасно исказивање елемената такозваних алтернативних родности.

Кандидаткиња је посебно указала на утицај измењених социоекономских околности у двадесет првом веку на културну перцепцију популарне, а посебно поп-фолк музике у Србији, али и на ширем подручју бивших југословенских и балканских земаља уопште, да би показала на који начин отворено тржиште или такозвани систем стварања звезда, али и рад у искључиво извођачком домену поп-фолк музике, онеме који остаје изван музичке индустрије и медија, утичу на оснаживање одређених аспеката родних идентитета, закључујући да не постоји

универзални облик родног идентитета, већ да су саставни елементи различитих облика таквих идентитета контекстуално обликовани – без обзира на то да ли се ради о онима са хетеронормативним предзнаком или не.

У завршном делу рада, кандидаткиња је сумирала резултате свог истраживања.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Ова докторска дисертација представља поље пресека антропологије популарне културе и мас-медија, као и антропологије рода, што само по себи упућује на поливалентну природу прикупљеног емпиријског материјала, његове аналитичке обраде и теоријског тумачења, што у теоријско-емтодолошком смислу може имати вредности не само за спојене антрополошке субдисциплине, већ и за области студија перформанса, студија културе и студија рода. Ово истраживање представља проширење оквира дебате о родним односима у постсоцијалистичкој Србији фокусирањем на област која у овом контексту није била систематично истражена као што је популарна музика, а која представља симболички важан простор производње и тестирања различитих видова културних идентитета, а пре свега родних. Идентитет представља културни конструкт који се успоставља захваљујући интерпретативним оквирима симболичког поретка, што и омогућава да се поље популарне културе, у целини, те посебно музике у оквиру њега, посматра као поље активног процеса стварања и преношења значења унутар одређеног друштвеног система, што значи као простор борбе за социокултурна значења. Допринос истраживања који су резултовали овом дисертацијом јесте и у успостављању везе између начина представљања родних система и улога у јавној сфери и њихове наративизације у приватној сфери, што је такође начин указивања на комплексност културне концептуализације дискурзивне и материјалне трансформације друштвених услова пошто се ради о механизму мењања и исписивања нових социокултурних значења коришћењем популарне културе као својеврсног стратешког простора конструисања идентитета. Посебна пажња у томе посвећена је процесу медијске производње музичких звезда као носилаца родних

улога, где је показано како се фрагментовани и селектовани наративи у медијским биографијама преображавају у кредибилне политичке перформансе социокултурно широко прихватљивих идентитета.

6. Закључак

Докторска дисертација „Улога популарне музике у конструисању родних идентитета у постсоцијалистичкој Србији“ кандидаткиње Маријане Митровић урађена је у свему према пријави одобреној 2009. године, представља оригинално и самостално научно дело и за њену јавну одбрану стекли су се сви услови.

У Београду,

21.11.2017. године

Комисија:

Проф. др Бојан Жикић

Проф. др Гордана Горуновић

Доц. др Марија Ајдук

Проф. др Марина Симић,
Факултет политичких наука
Универзитет у Београду